

19.10.2017

Valfrihetsmodellen i huvuddrag

Landskapet svarar för ordnandet av social- och hälsovården. De social- och hälsovårdstjänster som landskapet har ansvar för att ordna är till sin karaktär offentliga tjänster som tillgodoser människornas grundläggande rättigheter. Landskapets affärsverk får producera alla social- och hälsovårdstjänster, utom sådana tjänster som enligt lag ska centraliseras till ett eller flera landskap. Landskapet har ingen skyldighet att bolagisera de tjänster som det producerar. Landskapet ska alltid ha egen produktion av direktvalstjänster och kundsedelstjänster.

Landskapets affärsverk driver en social- och hälsocentral och en mun- och tandvårdsenhet (tandklinik). Alternativt kan landskapet inrätta ett eller flera separata affärsverk för dessa tjänster. Landskapet kan besluta att bolagisera en del av sin tjänsteproduktion och t.ex. inrätta en social- och hälsocentral i bolagsform utöver den offentliga social- och hälsocentralen. De offentliga och de privata social- och hälsocentralerna och mun- och tandvårdsenheterna har likadant tjänsteutbud och bedriver sin verksamhet på likadana, av landskapet fastställda villkor.

Social- och hälsocentraler

Det föreslås att social- och hälsocentralerna enligt lag ska ha ansvar för följande helheter av uppgifter:

- 1) hälsorådgivning och hälsoundersökningar enligt 13 § i hälso- och sjukvårdslagen,
- 2) rådgivning och handledning inom hälso- och sjukvård,
- 3) undersökning, konstaterande och behandling av kunders symtom, funktionsförmåga och sjukdomar som inom området allmänmedicin utförs av en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården vid öppen mottagning, hembesök eller distanskontakt,
- 4) sådan i 29 § 2 mom. 1 punkten i hälso- och sjukvårdslagen avsedd rehabiliteringsrådgivning och rehabiliteringshandledning och sådan i 2 punkten i det momentet avsedd utredning av patientens funktions- och arbetsförmåga och rehabiliteringsbehov som hör samman med de tjänster som avses ovan i 3 punkten,
- 5) utfärdande av intyg enligt 22 § i hälso- och sjukvårdslagen när intygen har samband med tjänster som avses i 1–4 punkten,
- 6) laboratorieundersökningar och bildiagnostiska undersökningar som hör samman med ovannämnda tjänster samt
- 7) rådgivning och handledning enligt 6 § i socialvårdslagen som tillhandahålls av en yrkesutbildad person inom socialvården.

regionreformen.fi

Utöver de ovannämnda tjänsterna ska landskapet inkludera i social- och hälsocentralens tjänster konsultation och mottagningstjänster åtminstone inom specialiteterna inre medicin, pediatrik, geriatrik och ögonsjukdomar. Landskapet ska besluta att överföra dessa tjänster till social- och hälsocentralerna på ett sådant sätt att omfattningen av överföringen motsvarar landskapsinvånarnas servicebehov.

Landskapet ska trygga integrationen av social- och hälsovården och en tillräcklig sakkunskap inom socialvården. För att säkerställa det ska landskapet ha en eller flera grupper bestående av en socialarbetare, andra yrkesutbildade personer inom socialvården och vid behov yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården, som inom landskapet arbetar i anslutning till social- och hälsocentralerna. På det sättet kan landskapets personal erbjuda socialservice och göra bedömningar av servicebehovet. Kunden ska således inte alltid behöva besöka ett verksamhetsställe som hör till landskapets affärsverk för att få socialservice eller en bedömning av servicebehovet.

Kundsedel och personlig budget

För att främja kundens valfrihet införs kundsedel och personlig budget. Kunden kan på basis av den bedömning av servicebehovet som landskapets affärsverk gjort beviljas en kundsedel eller personlig budget, som kunden kan använda för att skaffa tjänster hos valfri tjänsteproducent. Kunden kan alltid vägra att ta emot en kundsedel eller personlig budget som erbjuds honom eller henne. Då ser landskapets affärsverk till att kunden får sina tjänster på något annat sätt. Kundsedlar används inte för de tjänster som produceras av social- och hälsocentralerna eller mun- och tandvårdsenheterna, och varken offentliga eller privata social- och hälsocentraler kan bevilja kundsedlar.

En kundsedel ska beviljas åtminstone för de tjänstehelheter som föreskrivs i lag, om kunden vill ha en kundsedel. Landskapet kan dessutom besluta att använda kundsedlar även i fråga om andra tjänster. Avsikten är att landskapet ska fastställa en tillräcklig mängd tjänster som kan betalas med kundsedel, så att man kan säkerställa en tillräcklig tillgång och tillgänglighet till tjänster samt fungerande tjänstehelheter. Samtidigt säkerställs att kunden har möjlighet att välja tjänsteproducent även i fråga om andra tjänster än direktvalstjänster.

I lagen ska det föreskrivas att bl.a. följande helheter ska kunna betalas med kundsedel: hemservice, hemvård, boendeservice, social rehabilitering och hemsjukvård med vissa begränsningar, enskilda mottagningsbesök hos yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården i anslutning till medicinsk rehabilitering, kirurgiska åtgärder som utförs på poliklinik, icke-brådskande operationsverksamhet som inte är centraliserad på riksnivå eller regional nivå till ett universitetssjukhus eller en motsvarande enhet, sådana sjukvårdsbesök som hör till en vårdhelhet i enlighet med kundplanen och som görs hos en yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården vid icke-brådskande vård samt behövliga tandprotetiska behandlingar inom mun- och tandvården.

Tjänsteproducenter

Landskapet godkänner de privata social- och hälsocentraler, de privata mun- och tandvårdsenheter och de producenter av kundsedelstjänster som är verksamma inom landskapets område. Landskapets förfarande för godkännande tillämpas inte på landskapets offentliga social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet.

Tjänsteproducenten kan producera tjänsterna själv eller köpa tjänster av andra tjänsteproducenter. En social- och hälsocentral ska i regel kunna köpa alla tjänster som är på social- och hälsocentralens produktionsansvar av andra tjänsteproducenter. Även mun- och tandvårdsenheter ska i regel kunna köpa alla tjänster som är på dess produktionsansvar av andra tjänsteproducenter.

Den tjänsteproducent som driver social- och hälsocentralen eller mun- och tandvårdsenheten har dock alltid det övergripande ansvaret för kundens tjänster. Den tjänsteproducent som driver social- och hälsocentralen eller mun- och tandvårdsenheten ska inte heller kunna köpa bedömningar av servicebehovet eller upprättande av kundplaner av andra tjänsteproducenter.

Landskapet ska genom villkor i ett förvaltningsbeslut och administrativ styrning säkerställa att det på den verksamhet som bedrivs av dess offentliga social- och hälsocentral och mun- och tandvårdsenhet tillämpas krav som innehållsmässigt motsvarar de villkor som ställs på privata producenter vid förfarandet för godkännande av producenter. Landskapet anvisar den offentliga social- och hälsocentralen och mun- och tandvårdsenheten finansiering i enlighet med samma principer som den tillämpar på de ersättningar som betalas till de producenter i bolagsform som producerar direktvalstjänster. Därmed säkerställs att olika aktörer har så lika verksamhetsförutsättningar som möjligt. För att olika aktörer ska vara jämförbara ska landskapets affärsverk i sin bokföring synliggöra verksamhetskostnaderna för de social- och hälsocentraler och mun- och tandvårdsenheter som drivs av affärsverket.

Registrering av kunder

Social- och hälsocentralerna ska inleda sin verksamhet i samtliga landskap den 1 januari 2021. Senast den 1 oktober 2020 ska det vara möjligt för invånarna att anmäla sig som kunder till social- och hälsocentralerna. Om en invånare inte själv väljer social- och hälsocentral, blir han eller hon kund i en social- och hälsocentral som drivs av landskapets affärsverk. Invånaren får då meddelande om vilken social- och hälsocentral invånaren blir kund hos på basis av sin bostadsort. Samtidigt meddelas invånaren att han eller hon har rätt att genast byta social- och hälsocentral om han eller hon så vill. Efter att en kund har valt social- och hälsocentral kan han eller hon i regel välja på nytt tidigast sex månader efter sitt föregående val. Om en landskapsinvånare inte före utgången av 2022 har valt en social- och hälsocentral som ska ansvara för produktionen av hans eller hennes tjänster, ska landskapet hänvisa invånaren till den social- och hälsocentral (offentlig eller privat) inom landskapets område som är bäst tillgänglig för invånaren.

Mun- och tandvårdsenheterna ska inleda sin verksamhet i samtliga landskap den 1 januari 2022. Senast den 1 oktober 2021 ska invånarna ha möjlighet att anmäla sig som kunder hos en mun- och tandvårdsenhet som drivs antingen av landskapets affärsverk eller av en privat aktör. Kunden har möjlighet att välja på nytt tidigast sex månader efter sitt föregående val. Om en invånare inte har valt en mun- och tandvårdsenhet, sparas hans eller hennes uppgifter i landskapets affärsverks uppgifter, men han eller hon blir inte kund där eller i någon mun- och tandvårdsenhet. Om en landskapsinvånare inte har valt mun- och tandvårdsenhet före den 1 januari 2024, får han eller hon från ingången av 2024 direktvalstjänster vid den mun- och tandvårdsenhet inom landskapets område som är bäst tillgänglig för invånaren.

Beredningen av modellen

Vid tjänstemannaberedningen har man som utgångspunkt för valfrihetslagen haft den modell som fanns i regeringens proposition 47/2017 rd och i den gjort de ändringar som grundlagsutskottet förutsatte i sitt utlåtande GrUU 26/2017 rd och andra nödvändiga ändringar.

